Onsdag 23 juni 1993
Vecka 25
Årgång 110
MÄRSTA TIDNING

Sb SIGTUNAbygden

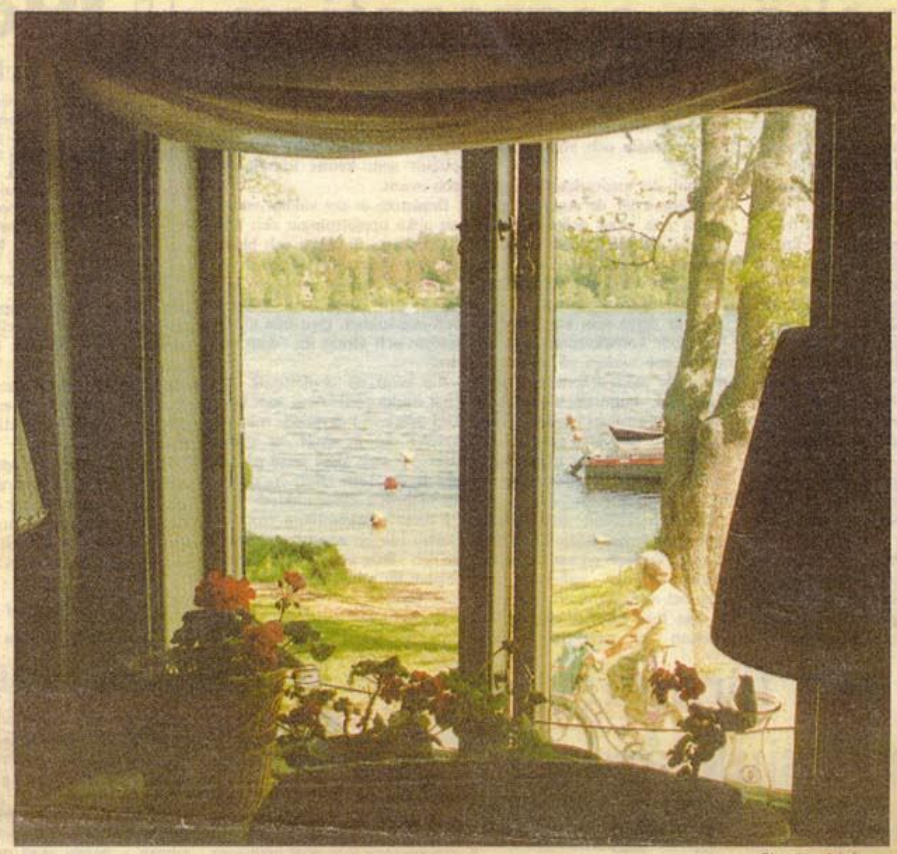

Foto: Aina Liljefors

Utsikt över fjärden. Kåkarna på Munkholmen är fler än när familjen Ekelöf 1958 flyttade in i huset som "vänder hela Sigtuna ryggen". Annars är utsikten från gavelrummet sig lik.

Diktarhemmet i Sigtuna

Här trivdes Ekelöf

"Praktisk dag. Härligt väder. Greklandsplaner vid théet på kvällen.

Men ingen sådan där förtvivlat omöjlig och tråns-sjuk längtan söderut. Som det är just nu TRIVS jag faktiskt och egendomligt nog här!"

Så skrev Gunnar Ekelöf i sina dagboksanteckningar för den 6 juni 1959.

Stället där den rotlöse och rastlöse författaren till sin förvåning trivdes, var ett litet hus nära vattnet i Sigtuna. Hustrun Ingrid Ekelöf har sett till att hemmet förblivit intakt; ett vittnesbörd om skaldens liv, intressen, verk och vänner. Men eftersom huset inte är i familjens ägo, finns risk att diktarhemmet skingras. Gunnar Ekelöf-sällskapet arbetar för att det ska kunna bevaras för eftervärlden.

Mitten

BMX-EM i Märsta

Cykelcross eller BMX kommer ursprungligen från USA, men har blivit allt populärare i Europa.

Tyskar, belgare, holländare och svenskar tillhör eliten.

16-18 juli kommer de till Vikingabanan i Märsta för att göra upp om Europamästerskapet.

Det svenska medaljhoppet, Jens Bondesson, kommer från arrangörsklubben Märsta BMX.

Sidan 31

Foto: Dick Pettersson

På väg mot EM. Nu laddar arrangörsklubben Märsta BMX club upp.

Glad sommar!

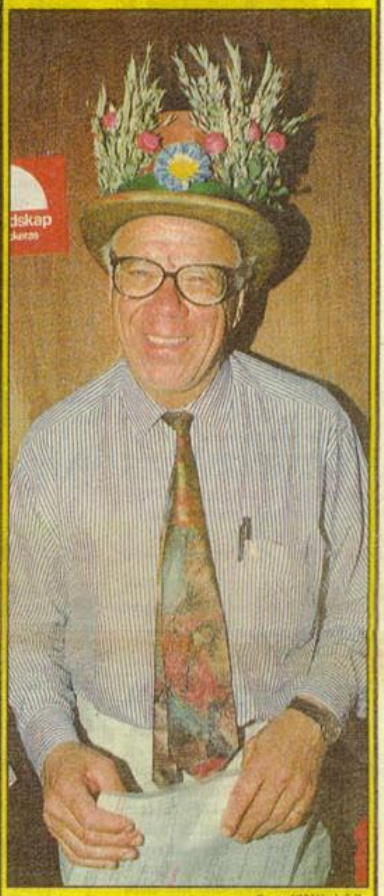

Foto: Ulf Wadefalk

Tar farväl. I 22 år har Peo Jakobsson ansvarat för skolavslutningarna. Nu pensioneras han efter 40 år som lärare på S:t Pers skola.

Examen för Peo

I 40 år har Peo Jakobsson varit sin skola, S:t Per i Sigtuna, trogen. Nu går han i pension och vid årets skolavslutning tog han farväl av elever och lärare.

Sidan 12

Gunnar Ekelöfs sista hem

Ett litet hus i Sigtuna var Gunnar Ekelöfs hem och replipunkt de sista 10 åren av hans liv, 1958—68. Gunnar Ekelöf-sällskapet, med stöd av skaldens familj och kommunens kulturnämnd, arbetar för att diktarhemmet ska bevaras till eftervärlden.

"Det är lite trångt här och var och utrymmena tillvaratagna ung. som på en båt, men det bor ingen annan i det och vi slipper trampa folk på huvudena. Och så vänder det hela Sigtuna ryggen. Från vardagsrumsfönstren ser vi kanske taken av två-tre kåkar på Munkholmen, i övrigt bara en stenbrygga, ett par askar och almar, kluckande vågor, en bred Mälarfjärd och konturen av Skolandet i dimma, inte ett hus. Man kan inte ana att det bara är några minuters promenad till bra butiker och ett bibliotek. Så det artar sig till trivsel, är dessutom billigt".

Så skrev Gunnar Ekelöf i början av november 1958 när han meddelade den nya adressen till vännerna Bertil och Aina Sundborg. Ett par veckor tidigare hade han, hustrun Ingrid och dottern Suzanne ("Sus") flyttat in i flygeln på den s k Grillska gården.

Ekelöf var då 51 år, hyllad som en av den svenska modernismens portalfigurer och upphovsman till diktsamlingar som, för att citera en kritiker, ändrade den svenska lyrikens lopp.

Det är en försommardag nästan 35 år senare som jag, lite nervös, kliver uppför stentrappstegen till grinden där klematis blommar med stora blå klockor. Ingrid Ekelöf träffar inte gärna journalister. Ett undantag var Tone Bengtssons program-serie för TV om Gunnar Ekelöfs lyrik: En värld är varje människa... Den sändes första gången i fjol och går just nu i repris.

Tomten ligger högt i förhållande till gångvägen utanför. Det och grönskan gör insynen liten. En hög ask skuggar delvis kaffebordet där vi sitter: Ingrid Ekelöf, ledamöterna i Ekelöf-sällskapet Astrid Linder och Bo Alström samt reportern.

Bullarna vi mumsar på har Nena (Despina) bakat. Under familjen Ekelöfs vistelse i Grekland vintern-våren 1958 var hon deras barnflicka. Nu bor hon i Rosersberg och tittar ofta in hos Ingrid.

Det var i familjens hyrda grekiska bostad Gunnar Ekelöf i april 1958 fick telegram om att Svenska Akademien utsett honom till ny ledamot.

Den rotlöse och rastlöse skalden umgicks ständigt med planer på bosättning på sydligare breddgrader, närmare kulturens vaggor vid Medelhavet: Frankrike, Italien, Grekland... Så också under den här resan.

Men familjen återvände till Sigtuna, till den lägenhet vid Stora gatan man sedan midsommaren 1956 hyrde i andra hand av författaren Lars Göransson. Den låg i övervåningen och från ett av de fyra fönstren såg man S:t Pers kyrkoruin. "Kyrkan har vissnat", var den då 4-åriga Suzannes kommentar.

En fördel med Sigtuna, som Gunnar Ekelöf beskrev det i ett brev, var att omsättningen på folk var så pass stor att småstadsstämningen blev "något uppluckrad". En annan fördel var det välförsedda biblioteket på Sigtunastiftelsen som han lärt sig uppskatta som författarstipendiat där i flera omgångar.

Gunnar Ekelöf ville kunna skriva maskin på kvällar och nätter utan att störa grannarna. Kanske också spela grammofon för full volym — Chopin var en favorit p g a den erotiska känslan i hans musik. En liten egen tomt och trädgård var också efterlängtad.

"Att ha kontakt med marken har blivit en nödvändighet," skrev Ekelöf i ett brev, ***"som för Buddha och en grekisk figur, vars namn jag glömt, var det Androkles?"***

Plötsligt ordnade sig saken. Konstnärsparet Falk, vars son Johan blivit lekkamrat med Suzanne, skulle flytta till en egen villa. Ekelöfs erbjöds ta över hyresrätten till det lilla huset vid St Malmgatan.

De skaffade hantverkare för att måla och rusta upp. Gunnar Ekelöf mätte upp husets många prång och utrymmen för att hos snickare kunna måttbeställa skåp och bänkar. Hans mor Valborg Hahr och moster Hanna von Hedenberg bidrog till möbleringen med arvegods.

Södra förstutrappan leder till en tambur där man har det lilla trivsamma köket till höger, och till vänster gavelrummet med utsikten över Sigtunafjärden.

Här finns den kakelugn uppmurad som man fann i bitar på vinden. Här hänger bland många tavlor Suzannes teckning av sonen Marcus — de bor i Aix-en Provence.

Men väggen mellan fönstren, ovan en hög sekretär med många minnessaker, domineras av ett enda konstverk: Sergels Bellman-plakett.

— Gunnar kände en frändskap med Bellman, säger Ingrid Ekelöf. Särskilt fäste han sig vid det låga, råa i hans diktning.

Hovpoeten Carl Michael Bellman var lika hemmastadd i den antika mytologin som på

Vila och inspiration. *Gunnar Ekelöfs dagbädd i arbetsrummet är omramad av orientmattor och ikoner, och därifrån ser man rakt mot v*

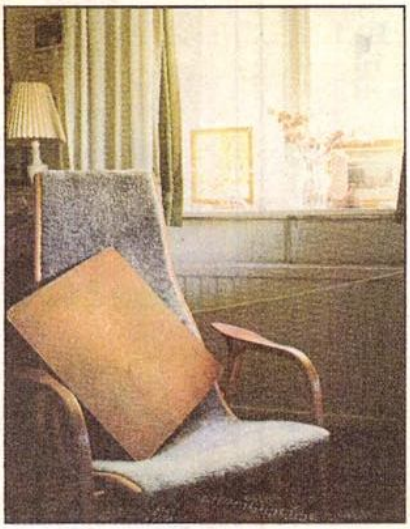

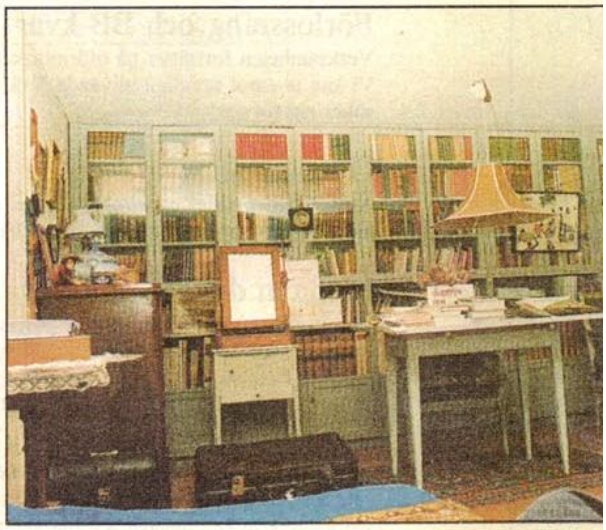

Skrivplats. *Det fina skrivbordet som mest användes som avställningsyta finns nu på Schytteanum. Gunnar Ekelöf föredrog den här lammskinnsklädda fåtöljen, med masonitskivan som skrivstöd.*

- en kulturskatt att bevara

ggen med bokskåpen.

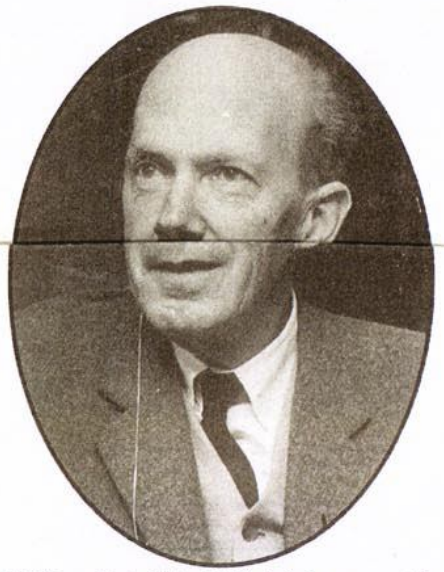

Ekelöf var 51 år hösten 1958, hyllad som en portalfigur i den svenska modernismen och upphovsman till diktsamlingar som ändrat den svenska lyrikens lopp.

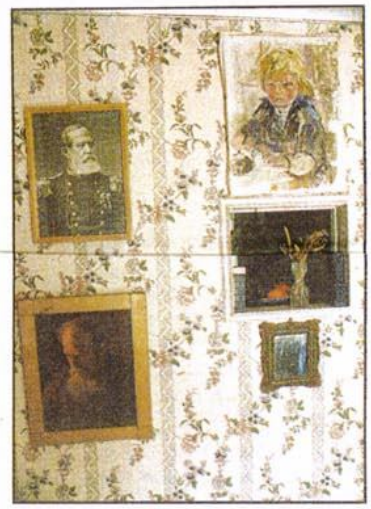

Släktporträtt. Runt serveringsluckan till köket hänger porträtten av Gunnar Ekelöfs dotter Suzanne som liten, hans morfar överstelöjtnant von Hedenberg och farfar Jacob, tändsticksarbetaren, "en gammal drinkare med ett ansikte som Dostojevski."

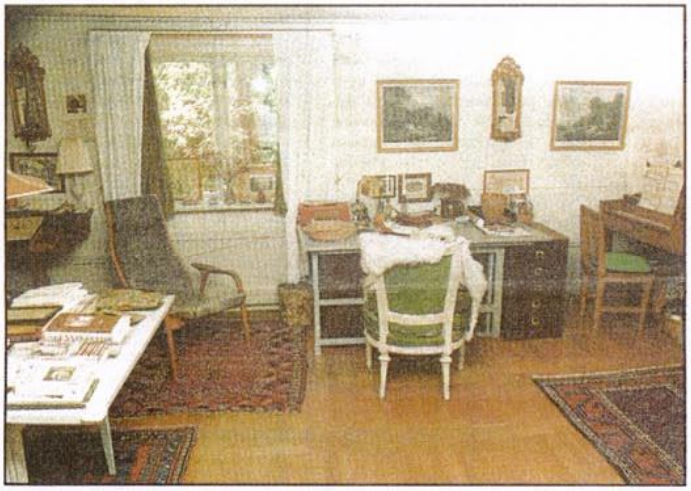

Intakt miljö. Blandningen av 1700-tal och 1900-tal, Österland och Medelhav finns både i möbler, bilder och prydnadssaker. Som här i det nya arbetsrum-vardagsrum man fick vid renoveringen 1962.

Måtten stämde. Bokskåpen i gustaviansk stil fyller en hel vägg i stora runmet. De gjordes av snickare i Knivsta efter Gunnar Ekelöfs ritningar och kom på plats 1963.

Diktarhem. Hela miljön på den s k Grillska gården är q-märkt, inklusive den cirka 1850 byggda flygeln som blev familjen Ekelöfs hem hösten 1958.

Stockholms krogar. Att konsten, lyriken, skulle omfatta hela den mänskliga tillvaron, högt som lågt, var också Gunnar Ekelöfs inställning.

Bellmans 1700-talsvärld är en av klangbottnarna i En Mölna-Elegi, diktsamlingen som Ekelöf arbetade med i 23 år och som kom ut i november 1960. Det var i Sigtuna-hemmet han lyckades färdigställa den, efter stora våndor.

Förtjusningen i 1700-talet speglas både i husets möbler och tapeter. Men en av Ekelöfs favorittavlor är en gravyr som föreställer mannen som gjorde slut på den gustavianska epoken: Anckarström, Gustav III:s mördare, på schavotten.

— Det var upprorsmannen, den som vågade sätta sig upp mot makten, som han kände samhörighet med, säger Ingrid Ekelöf.

Huset är byggt cirka 1850 och hade tidigare till en del varit stall. I januari 1962 påbörjades en renovering som skulle ge familjen en modernare och större bostad. Medan arbetet pågick bodde familjen i ett torp på Charlottenberg, kombinerat med en husvagn.

Gunnar Ekelöf ritade själv bokskåpen i gustaviansk stil till det nya arbetsrummet, och måttagningen var exakt — de fyller precis hela ena väggen.

Ekelöfs bibliotek var brett men föränderligt. Gåvor och recensionsböcker — han skrev mycket litteraturkritik — gallrades ur medan verk köptes till som kunde förkovra hans breda, originella bildning. Till kärnan i boksamlingen hörde historisk litteratur och 1700-talslitteratur.

I viloläge, på bädden i rummets ena hörn, är det bokväggen man får i blickfånget. En lisa för själen när kroppen plågades — Gunnar Ekelöfs sista år var en kamp mot sjukdomar och han vårdades av och till på sjukhus.

Men det var också under de åren, 1965—67, som den lysande, bysantinskt inspirerade triologin kom till: diktsamlingarna Diwan över fursten av Emgion, Sagan om Fatumeh och Vägvisare till underjorden.

Intresset för Bysans, det tusenåriga riket där arvet från antiken övervintrade, började delvis med den ortodoxa kristendomens heliga bilder: ikonerna.

Ekelöf hade sett och beundrat dylika redan på 1950-talet, i Italien. Ikonerna som hänger över bädden i bokrummet är inköpta i Grekland.

— De är inga fina, dyra exemplar, påpekar Ingrid Ekelöf.

Det var inte antikvärdet skalden var intresserad av utan den naivt innerliga folkliga tro som ikonerna förmedlade, och madonnabildernas länk till mycket äldre gudinnor.

Natten till den 16 mars 1968 avled Gunnar Ekelöf. Han är inte begravd någonstans — hans aska är strödd i den guldförande floden Paktolos i Turkiet, nära ruinerna av Artemistemplet i Sardes.

Men hans hem i Sigtuna, där han till sin egen förundran trivdes, finns kvar. Här finns intakta vittnesbörd om skaldens liv, vänner och intressen — allt från möblerna, släktporträtten, konst- och boksamlingen till masonitskivan han använde som skrivstöd och det arkiv Ingrid Ekelöf sammanställt.

Huset skulle kunna bli ett kulturminne och en samlingspunkt för forskningen. Ett sådant intresse har uttryckts från Svenska Akademien, kulturministeriet, Carolina Rediviva (Uppsala universitetsbibliotek där hans manuskript förvaras), Bonniers förlag, litteraturforskare och ekelöfintresserade i allmänhet.

Gunnar Ekelöf-sällskapet som bildades i mars 1989 arbetar för den saken. Både dess förre ordförande professor Bengt Landgren och dess nuvarande, professor Paul Åström, har varit i kontakt med Grillska gårdens ägare, baroniet Adelswärd. Man har förhört sig om möjligheten av köp eller upplåtelse på långtidskontrakt.

Frågan aktualiserades nu i vår när en mångårig granne till Ingrid Ekelöf gick bort: Eva Helena Grill. Hon bodde i gårdens huvudbyggnad redan när familjen Ekelöf flyttade in och var faster till baroniets nuvarande huvudman, friherre Johan Adelswärd.

Birger Brolund, ledamot både av Sigtuna kommuns fullmäktige och kulturnämnd, ställde i mars en interpellation till nämndens ordförande Jan Eidman: Kan kommunen i någon roll bidra till bevarandet av Gunnar Ekelöfs diktarhem?

Svaret blev att det är GE-sällskapet som har att ta initiativ och söka lösningar, inte minst av ekonomisk art. Men kommunen skulle kunna bidra t ex som förmedlande part i förhandlingar och medverka till att Gunnar Ekelöfs hem kan bevaras och användas av forskare, författare och andra ekelöf-intresserade.

Text och foto:

Aina Liljefors

Källa: Gunnar Ekelöf, en biografi av Carl Olov Sommar.